

Studiehæfte

Det Kongelige Teater

Mozart: Don Juan

Gymnasiet/HF

Indhold

Operaens handling	s. 3
Don Juan set gennem	
Keith Warners øjne	s. 5
Fakta om operaen <i>Don Juan</i>	s. 5
Splittelsen mellem dyd og erotik	s. 6
Musikøvelse på det demokratiske dansegulv	s. 7
Don Juan – en forløser, en revolutionær eller et moralsk nul	s. 8
Spørgsmål til efterbehandling	s. 9

Skolebilletter

Skolebilletter til 40 kr. kan bestilles til alle de spille-
dage, der er markeret som skoleforestillinger.
Se www.kglteater.dk for datoer.

Der skal bestilles min. 10 billetter for at opnå
skolerabat.

Skolebilletter kan bestilles via formularen på
www.kglteater.dk eller på tlf. 3369 6969.

Skolerabatten omfatter: Børnehaver, fritidshjem,
SFO'er, fritidsklubber, folkeskoler, ungdomsskoler,
privat- og friskoler, gymnasier, HF-studier, handels-
skoler og øvrige anerkendte ungdomsuddannelser.

U30

Ønsker I billetter til spiledage uden for de udvalgte
skoleforestillinger, kan der bestilles U30-billetter.

U30-billetter giver 65% rabat i forhold til løssalg-
prisen.

U30-billetter kan bestilles af alle under 30 år.

For hver 10 bestilte U30-billetter kan der bestilles
1 lærerbillet.

U30-billetter kan bestilles fra 20. august 2007
via www.kglteater.dk, www.billetnet.dk eller
tlf. 3369 6969, tlf. 7015 6565.

Introduktion

Don Juan er Mozarts klassiker om ver-
dens største forfører, der begærer alle
de kvinder, han møder på sin vej – både
unge, gamle, grimme og smukke. Der
er både humor og tragedie i Mozarts
skildring af menneskets splittelse mel-
lem lidenskab og dyd, mellem erotik
og kærlighed. Mozarts *Don Juan* er
ikke uden grund blevet kaldt en af de
største operaer gennem tiderne.

Dette undervisningsmateriale kan bru-
ges i et fagsamarbejde mellem blandt
andet dansk, musik og historie, og det
kan indgå både som forberedelse til fore-
stillingen og som efterbehandling heraf.

God fornøjelse med operaen – her
i hæftet såvel som i teatret!

Operaens handling

Don Juan er en kvindeforfører. Han drives frem af én altoverskyggende lidenskab: at forføre kvinder. Så mange som muligt og fra alle dele samfundet, både høj og lav. Det er selve forførelsen, der interesserer ham, og kvinderne kasseres straks efter, at målet er nået.

I løbet af operaens 1. akt møder vi tre kvinder, som alle på hver sin måde har stiftet bekendtskab med Don Juans lidenskab og erotiske tiltrækningskraft: den unge dydige Donna Anna, den af Don Juan allerede svigtede og sårede Donna Elvira og den unge bondepige Zerlina.

Ved operaens start har Don Juan kastet sit begær på den unge Donna Anna. I et forsøg på at forføre hende, har han klædt sig ud som hendes elskede Don Ottavio og gemt sig i hendes værelse. Donna Anna opdager bedraget og flygter ud af værelset. Under den efterfølgende tumult mellem den forklædte Don Juan og Donna Annas far, Kommandanten, dræber Don Juan faderen, hvorefter han flygter. Da den rigtige Don Ottavio ankommer, sværger Donna Anna og han hævn over den stadig ukendte gerningsmand.

Kort efter er Don Juan igen i gang. Da han møder en yngre kvinde i en af byens gader, begynder han uden betænkninger at gøre tilnærmelser. Så hurtigt endda, at han ikke opdager, at kvinden er Donna Elvira, en ung kvinde, som han allerede har forført og forladt. Da han opdager sin fejltagelse, flygter han hurtigt og efterlader Donna Elvira til sin tjener Leporello, der uden omsvøb fortæller om Don Juans lange liste af forførelser: 640 i Italien, 230 i Tyskland, 100 i Frankrig, 91 i Tyrkiet og 1003 i Spanien. Hun er blot en ud af mange.

Don Juan kaster nu sit begær på den unge bondepige Zerlina, der netop fejrer sit bryllup med Maset-

to. Som et trin i sin forførelsesplan inviterer Don Juan hele bryllupsfesten til sit hus. Her vil han have mulighed for at forføre bondepigerne og ikke mindst Zerlina. Zerlina er heller ikke helt uinteresseret i Don Juans tilnærmelser, men hun reddes af Donna Elvira, der bryder ind i sidste øjeblik og fortæller om Don Juans sande hensigter. Donna Anna og Don Ottavio har forklædt sig og er også ankommet til festen for at bede Don Juan om hjælp i deres eftersøgning af den ukendte drabsmand. Da Donna Elvira afslører Don Juans sande natur, genkender Donna Anna pludselig Don Juan som den natlige uindbudte gæst. Idet de alle tre konfronterer Don Juan hermed, griber han sin kårde og flygter fra festen.

Upåvirket af de foregående begivenheder fortsætter Don Juan sit forførelsestogt. Nu er det Donna Elviras tjenestepige, der står for skud. Hurtigt indhentes han dog af sine forfølgere og må sammen med sin

tjener Leporello i ly af natten gemme sig på kirkegården ved Kommandantens grav. Her hører de pludselig en stemme fra statuen af Kommandanten, der advarer Don Juan om, at hans levevis snart vil få en ende. Fuld af overmod inviterer Don Juan statuen til middag næste dag.

Ved middagsbordet næste aften mæsker Don Juan sig i lækkerierne til sin tjener Leporellos store misundelse. Don Juan har glemt alt om sin inviterede gæst. Donna Elvira ankommer for en sidste gang at forsøge, at overtale ham til at ændre sin levevis, men han ler kun af hende. Pludselig ankommer statuen af Kommandanten. Den kræver, at Don Juan skal angre sine gerninger, men Don Juan nægter. En uheldsvanger beslutning, for da han byder statuen sin hånd, trækkes han med ned i Helvedes flammer.

Nok er Don Juan forsvundet, men hans gerninger har stadig mærket de efterladte. Donna Elvira ønsker at gå i kloster. Donna Anna udbeder sig et års betænkningstid til Don Ottavios frieri. Zerlina og Masetto forsætter deres bryllupsfest på trods af alle forviklingerne. Og Leporello vil søge efter en ny og mere retscaffen herre. De istemmer alle den afsluttende morale: *Dette var enden for en forbryder. Hans død var lige så grim som hans liv.*

Don Juan set gennem Keith Warners øjne

Den opsætning af Mozarts opera *Don Juan*, som i denne sæson kan opleves på Det Kongelige Teater, er iscenesat af Keith Warner. Ligesom mange andre nutidige iscenesættere indenfor opera vælger Warner at tage udgangspunkt i en moderne virkelighed. For de menneskelige konflikter og etiske dilemmaer, som opera først og fremmest fortæller om, er ikke fasttømret til én bestemt tidsalder. Den indre splittelse mellem begær og kærlighed, skyld og ansvar, har en universel karakter, som frem for alt kendetegner os som mennesker.

I Warners iscenesættelse foregår hele operaen på et hotel. Don Juan er den rige gæst i hotellets penthouse-lejlighed, og bondepigen Zerlina er blevet til en rengøringspige på hotellet. Kommandantens grav er flyttet til kælderrummet for *lost luggage*. Alt dette er nok med til at sætte nogle nye rammer for historien om Don Juan, men dramaet og de menneskelige konflikter er stadig de samme.

Fakta om operaen *Don Juan*

Operaen *Don Juan* er skrevet af Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), og den havde premiere den 29. oktober 1787 i Prags Nationalteater. Operaen er i to akter og havde originaltitlen *Don Giovanni*. Librettoen er skrevet af Lorenzo Da Ponte. Operaen er et såkaldt *dramma giocosa*, der henviser til det både komiske og alvorlige indhold.

Handlingen udfolder sig i 1600-tallets Sevilla. Historien er skrevet på baggrund af utallige fortællinger om den berygtede Don Juan, som i 1600-tallets Spanien forførte kvinder på stribe ved at forklæde sig som deres ægtemænd. At Don Juan har været en virkelig person, er der dog ingen beviser for. I dag bruges navnet Don Juan i det danske sprog som synonym for en forfører og pigejæger.

Splittelsen mellem dyd og erotik

I Don Juan befinder vi os i midten af en stormende konflikt imellem det erotiske og det dydige liv. Skal man overgive sig frit til lidenskaberne eller holde sig tro til den eneste ene? Konflikten er både menneskelig og samfundsfunderet, for hvad pålægger samfundet os af moralske forskrifter, og hvor står du som menneske i forhold hertil? På Mozarts tid var forudsætningerne for både kærlighed og erotik underlagt et væld af konventioner. Konventioner som i høj grad var relateret til de forskellige lag i samfundet.

Hos adelen og de øverste samfundslag herskede der for kvindernes vedkommende, i hvert fald på overfladen, meget strenge konventioner. Kvinderne blev ofte i en meget ung alder giftet bort til for dem helt ukendte mænd. Det var alliance-ægteskaber, hvor tanken om kærlighed som regel var helt uhørt. Ikke mindst i kraft af kravet om arvinger var det seksuelle stadig en del af ægteskabet. Der var dog først og fremmest tale om pligter og krav. Derfor var kærlighed, begær og erotik både for mænd og kvinder blandt adelen noget, som hørte til udenfor ægteskabet. Denne del af livet hørte til i selskabslivet, hvor seksuelle forhold mellem mænd og kvinder foregik på en gang åbenlyst og hemmeligholdt. Alle gjorde det, men bag lukkede døre.

I samtidens borgerskab fremvoksede der imidlertid helt andre konventioner for kærlighed, ægteskab og erotik. Her blev det mere og mere almindeligt at koble ægteskabet sammen med kærlighed og erotik. Langsomt, men sikkert nærmede borgerskabets værdier sig den romantiske periodes opfattelse af ægteskabet som institution. Her blev det ikke alliancer og slægtens interesser, men følelserne mellem de to individer, der var udslagsgivende.

Ægteskabet blev hermed koblet til følelseslivet og ikke fornuften, og troskab til den eneste ene, både følelsesmæssigt og seksuelt, blev idealet. Alligevel var der også her langt fra idealer og moralske værdier til virkelighedens realiteter. Blandt borgerskabet var der fortsat stor udbredelse af arrangerede ægteskaber, hvor fornuften altså stadig vandt over følelserne.

Overklassens, aristokratiets udsvævende levevis skulle dog snart få sin afslutning, da påvirkningerne fra den Franske Revolution, og dermed den franske adels endeligt i guillotinen, i årene efter 1789 slog sine bølger ind over hele det europæiske kontinent. Nu blev det i høj grad den borgerlige opfattelse af ægteskabet som institution, kendetegnet ved troskab og dyd, der blev den generelle værdinorm.

I de fleste af Mozarts operaer er kærligheden mellem mand og kvinde oftest den primære handlingskatalysator. Det er kærligheden med alle dens forviklinger og intriger, der sætter skub i begivenhederne. I de tre operaer *Don Juan*, *Figaros bryllup* og *Cosi fan tutte*, som Mozart skrev til tekster af forfatteren Da Ponte, hersker der dog et erotisk moment, som adskiller sig fra de øvrige operaer. Her er flere af personerne først og fremmest styret af en erotisk og ikke en mere dydig kærlighed til den ene udvalgte. At netop det erotiske i disse operaer fik en speciel rolle, var ingen tilfældighed. Da Ponte selv var kendt som en kvindeforfører og var også nær ven af Giacomo Casanova, datidens Don Juan. I de tre operaer udstiller Da Ponte og Mozart denne stormende konflikt, som samfundet befandt sig i. Konflikten mellem erotik og dyd, mellem konventioner og opbrud.

Musikøvelse på det demokratiske dansegulv

I afslutningen af operaens første akt har Don Juan inviteret de tre samfundslag til bal, både bønder, borgere og adel. Alle deltagerne istemmer en hyldest til friheden med: „*Viva la libertà!*“. Nogle dog måske med en vis ironisk undertone. Måske er friheden alligevel ikke så tydelig for alle de deltagende. Don Juans motiv til dette demokratiske bal er umid-

delbart heller ikke at revolutionere samfundsordenen, men blot at forføre den unge bondepige Zerlina. Ikke desto mindre får dette også indflydelse på den musik, som spilles ved ballet. Tre orkestre spiller op til dans med hver deres forskellige danse: adelens dans *menuetten*, borgerskabets dans, den moderne *kontradans*, og bondestandens dans *ländler*.

Lytteøvelse til „*Venite pur avanti*“ i sidste scene af 1. akt:

1. Menuetto

2. Kontradans

3. Ländler

- Lyt til musikuddraget, og identificer de tre genrer. Hvad er kendetegnende for dem hver især?
- Hvordan præsenterer Mozart de tre musikgenrer i forhold til hinanden? Er der nogen rangdeling? Smelter de på noget tidspunkt sammen?
- Hvad tror du, Mozarts mål med denne scene er?
- Kan du komme i tanke om moderne musik, der på denne måde anvender sig af musik fra flere forskellige samfundslag? Er der forskel på, hvordan musikken bruges og sammenstilles?

Don Juan - en forløser, en revolutionær eller et moralsk nul

Hvad skal vi egentlig mene om Don Juan som person? Han er skrupellos i sine erobringsmetoder. Han kaster sig over kvinderne, både med forklædninger og løgne. Men overgiver kvinderne sig frivilligt til ham? Giver Don Juan kvinderne en mulighed for en erotisk oplevelse, som først siden hen giver moralske tømmermænd? Samtidigt udfordrer Don Juan den gængse samfundsoptælling i sine forførelser. Han skelner ikke mellem høj eller lav, men går demokratisk til værks i sine erobringstogter.

I operaens balscene i afslutningen af 1. akt mødes de tre samfundslag på dansegulvet. Alligevel har de tre lag hver deres orkester og hver deres melodi, som spilles samtidigt igennem balscenen. Så nok mødes samfundslagene på Don Juans demokratiske dansegulv, men som også musikken antyder, opstår der ikke en direkte sammensmeltning. Den eneste, der bryder disse grænser, er Don Juan. Igenem hele operaen klatrer han op og ned gennem alle samfundslag. Selv om han uden tvivl selv hører til samfundets øverste lag, underlægger han sig ingen værdinormer. Han dyrker den rene erotik, øjeblikkets kærlighed, uden at skæve til moral eller samfundets konventioner. Hans begær skelner ikke mellem samfundslagene. Han snor sig og kamouflerer sig som en kamæleon. Han tilpasser sig situationerne og kvinderne for at nå til sit eneste egentlige mål – forførelsen.

Don Juans forførelsesforsøg i operaens indledning slår dog tilsyneladende fejl. Donna Anna flygter fra Don Juan, men vi finder aldrig ud af, hvad der er foregået bag de lukkede døre. Er Donna Anna blevet narret til elskov af den forklædte Don Juan? Eller har hun vel vidende om forførerens sande identitet ladet sig forføre, og er hun først derefter blevet ramt af moralske tømmermænd. Eller flygtede hun i tide og bevarede sin rene uskyld? Mozarts opera giver

intet svar herpå, men der er ingen tvivl om, at Donna Anna kommer mærket ud af mødet. Forførelsesforsøget og det efterfølgende faderdrab fylder Donna Anna med en hævnthirst så stor, at den helt overskygger hendes løfter om ægteskab til Don Ottavio.

Den skildring af personen Don Juan, som vi møder i operaen, adskiller sig fra andre af samtidens titelhelte. Vi finder aldrig rigtigt ud af, hvem han er, for han afslører næsten ingenting om sig selv. Vi kender hverken hans forhistorie eller motivation. Heller ikke gennem arierne kommer hans indre tanker til udtryk. Det er nemlig ikke så meget Don Juan som person, der er interessant, men nærmere den indflydelse og påvirkning, som han har på sine omgivelser. Han er en katalysator, der sætter en lavine af begær, hævnthirst, moralske skrupler og ulykkelig kærlighed i gang.

Ved operaens slutning, da Don Juan trækkes ned i Helvedes flammer, vil mange af os stadig stå uafklarede i forhold til hovedpersonen. Var han en skurk, djæveln selv, en helt eller noget ganske andet? Tilbage på scenen står også de i operaen efterladte. De er alle mærket at deres møde med forføreren. Men er de kommet fattigere eller rigere ud af mødet? De har kæmpet på dydens side imod lidenskab. Men er de blevet lykkelige heraf? Nok har Don Juan fået sin fortjente straf, men hvordan kommer de selv videre herfra?

Den fremtidsplan, som lå foran Donna Anna inden hendes møde med Don Juan, er splintret. Inden da

var hendes liv på traditionel vis fastlagt med et giftermål med en passende adelsmand. Men Donna Anna er forandret efter mødet med Don Juan, og ægteskabet med Don Ottavio bliver nu sat på standby. Endnu værre går det for Donna Elvira, som må overlade sit liv til klosterets trygge rammer. Som den eneste har hun følelsesmæssigt overgivet sig fuldstændigt til forføreren og er så mærket af sit nederlag, at et liv i askese og afholdenhed er hendes eneste redning. Kun den unge Zerlina, der måske nåede at springe fra i tide, kommer mere uberørt igennem mødet med Don Juan. Hun og Masetto fortsætter deres bryllup. Dog nok begge to klogere på ægteskabets løfter og præmisser.

Spørgsmål til efterbehandling

- Hvad symboliserer middagsbordet i slutningen af 2. akt? Hvad er henholdsvis Don Juans og hans tjener Leporellos angrebsvinkel hertil? Hvad siger denne scene om specielt Leporellos forhold til begreberne dyd og erotik?
- Hvordan virkede Keith Warners iscenesættelse af *Don Juan*, som du nu har set i Det Kongelige Teater, på dig? Var der nogen overraskelser? Sagde den dig noget?
- Hvad er din opfattelse af personen Don Juan?
- Hvordan opfatter du operaens morale? Og hvordan står denne i forhold til nutidens moral?

Kilder/ læs mere

Edward J. Dent: *Mozart's Operas*; Oxford University Press, 1991.
András Batta: *Opera*; Tandem Verlag, 2005.
The New Grove Online via bl.a. www.bibliotek.kk.dk

Det Kongelige Teater

© Det Kongelige Teater og Musikken i Skoletjenesten 2007

Tekst: Ulla Hahn Ranmar/
Musikken i Skoletjenesten
Foto: Miklos Szabo
Layout: Kristin Wiborg/
Skoletjenesten

 Skoletjenesten